

MUHAREM OMERDIĆ

Uvođenje islamske vjeronauke u odgojno-obrazovni sistem RBiH 1992. (status, uslovi, iskustva, kadrovi, kurikulum)

Muharem Omerdić

rukovodilac Uprave za
obrazovanje i nauku Rijasetu IZ
u BiH u vrijeme uvođenja
vjeronauke u škole
muharemerdić@gmail.com

Izlaganje s naučnog skupa – osvrt

Primljeno: 22. 2. 2023.

Prihvaćeno: 8. 4. 2023.

Ključne riječi

islamska vjeronauka, uvođenje
vjeronauke, kurikulum, odgoj i
obrazovanje, status vjeronauke,
vjeroučitelji

Sažetak

Uvođenje islamske vjeronauke u osnovne i srednje škole u Bosni i Hercegovini ostvarilo se u završnici pada komunističke ideologije u SR Jugoslaviji. To je pospješeno i u svjesnom stavu dalokovidnih ljudi u Islamskoj zajednici. Bilo je i u tom pravcu više skeptika, negoli glasnih zagovornika da se islamska vjeronauka treba obavezno naći u svim školama u Državi. Od onih koji nisu smatrali da se vjeronauka treba uvoditi u škole govorilo se da će opustjeti mektebi. Iz javnosti su stizali prigovori da će to dodatno opteretiti učenike. Odgovor se nalazio u jasnoj tvrdnji da će se u školi iz vjeronauke stjecati teoretsko a u mektebu praktično znanje u Vjeri. Da bi se postiglo ono što se danas ima, trebalo je mnogo snage, mudrosti i borbe. Danas se islamska vjeronauka ostvaruje prema Nastavnim planovima i programima izrađenim i usvojenim od najviših organa Islamske zajednice u BiH i odobrenim od nadležnog državnog i entitetskih ministarstava.

Introducing Islamic Religious Education into the Education System of RBiH in 1992 (Status, Conditions, Experience, Staff, Curriculum)

إدماج التربية الإسلامية في النظام التعليمي التربوي لجمهورية البوسنة والهرسك سنة 1992 (المكانة والظروف والخبرات والكوادر والمنهج الدراسي)

Keywords:

Islamic religious education, introduction of religious education, curriculum, upbringing and education, status of religious education, religious teachers

الكلمات المفتاحية:

التربية الإسلامية، إدماج التربية الدينية، المنهج الدراسي، التربية والتعليم، مكانة التربية الدينية، مدرّسو التربية الدينية

28

Abstract:

Islamic religious education was introduced in primary and secondary schools in Bosnia and Herzegovina during the final stages of the decline of communist ideology in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. This effort was facilitated by the conscious attitude of farsighted individuals within the Islamic Community. At the time, there were more skeptics than vocal advocates for making Islamic religious education mandatory in all schools in the country. Those who did not believe that religious education should be introduced in schools argued that it would lead to the decline of traditional religious schools known as mektebs. Critics from the public argued that it would impose an additional burden on students. The response was grounded in a clear assertion that schools would provide theoretical knowledge about religion, while practical knowledge would still be gained in mektebs. It took a lot of strength, wisdom, and struggle to achieve what we have today. Currently, Islamic religious education is implemented according to curricula developed and adopted by the highest authorities of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina, and approved by relevant state and entity ministries.

الملخص:

تحقق إدماج التربية الإسلامية في المدارس الابتدائية والثانوية بالبوسنة والهرسك في نهاية انهيار الإيديولوجية الشيوعية بجمهورية يوغسلافيا الاشتراكية. وساهم في ذلك الموقف الحذر لأشخاص طوال البصر في المشيخة الإسلامية. وكان عدد المتشائمين من إدماج التربية الدينية الضروري في جميع المدارس أكثر من الدعاة إلى ذلك. والذين اعتقدوا أنه لا ينبغي إدماج التربية الدينية في المدارس كانوا يدعون أنه ستخلو الكتائب. وتواجهت في الجمهور دعوات أن ذلك سيتقل التلاميذ بصفة إضافية. وكان الجواب في الادعاء الواضح أنه ستستوعب من التربية الإسلامية في المدرسة المعرفة النظرية وفي الكتاب المعرفة التطبيقية عن الدين. وكان لا بدّ من كثير من القوة والحكمة والنضال لتوصّل إلى ما لدينا اليوم. وتتحقّق التربية الإسلامية اليوم وفقا للمناهج والبرامج الدراسية الموضوعية والمقبولة من قبل الأعضاء الأعلى للمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك والمسموحة من قبل الوزارات الحكومية والإقليمية المسؤولة.

Uvod

Zakonom je komunistička vlast 1952. godine zabranila svaki oblik vjeronauke u školama. Istovremeno su bili zabranjeni i mektebi. U nekim dijelovima BiH samim završetkom Drugog svjetskog rata 1945. godine u škole više nisu ulaziti vjeroučitelji. Mektepske i vakufske zgrade su pretvorene u osnovne škole ili im je data druga namjena (domovi, trgovine i sl.).

Vraćanje ili ponovno uvođenje islamske vjeronauke u osnovne (OŠ) i srednje škole (SŠ) u Bosni i Hercegovini počelo je nakon demokratskih promjena u vremenu od 1990. do 1992. godine. Na terenu su se probavali različiti modeli: fakultativan ili izborno-obavezujući predmet.

Godine 1990. odvijali su se kontakti Islamske zajednice sa Ministarstvom obrazovanja u BiH, prepiske, razgovori. Sljedeće godine islamska vjeronauka je eksperimentalno uvedena u neke škole. Stjecanje građanstva vjeronauke u obrazovnom školskom procesu imalo je svoj razvojni put s mnogobrojnim izazovima: od izrade Nastavnog plana i programa (NPP), nedostatka nastavnog kadra, nepostojanje udžbenika i priručnika itd.

Pravo na vjerski odgoj i obrazovanje zagarantovano je i regulisano državnim zakonima:

- “Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini”,
- “Zakonom o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini”,
- entitetskim i kantonalnim zakonima o osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju.

Islamska vjeronauka se po mnogo čemu razlikuje od drugih predmeta, u velikoj mjeri je u nadležnosti Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. S vremenom je donesen jedinstven Nastavni plan i program (NPP), napisani su udžbenici, priručnici i iškolovani nastavnici.

U dvije i po predratne godine (1990–1992) vjeronauka u školama je postala najekspoziranije pitanje u nekim krugovima koji su se bavili ovom vrstom problematike djelovanja vjerskih zajednica i obrazovnog sistema u BiH. Pitanje vjeronauke u školama bilo je nužno regulisati Zakonom ili drugim nižim aktima. Glasovi ZA ili PROTIV u javnosti, to se dešavalo i sa manje bitnim novinama, ali što se taj problem javljao i unutar Islamske zajednice, e to je bila najveća poteškoća nosiocima koji su bili na prvoj liniji borbe za njezin ulazak i prisustvo u školama.

Rasprave koje su vođene svodile su se u jednu od sljedećih ravni:

- podrška uvođenju vjeronauke u škole kao obaveznog predmeta;
- suprotstavljanje uvođenju vjeronauke u škole zbog bojazni nasilne teizacije;
- stav da će s vjeronaukom u školama biti ugrožen rad u mекtebima;¹
- eksperimentalno uvođenje vjeronauke kao neobaveznog predmeta (fakultativan) kako bi se kroz praksu pokazala njezina opravdanost ili suvišnost u nastavnom procesu redovnih škola.

Od zahtjeva za uvođenje vjeronauke do realizacije

Islamska zajednica je smatrajući prioritetnim uvođenje vjeronauke u škole na zasjedanju Vrhovnog sabora Islamske zajednice u SFRJ, od 6. oktobra 1990. godine, donijela odluku da se pristupi izradi Nastavnog plana i programa za islamsku vjeronauku. Rijaset je imenovao Komisiju za rad na tim programima 18. marta i 11. maja 1991, Komisiju za doedukaciju vjeroučitelja, kao i Komisiju koja će pregledati školske udžbenike u cilju otklanjanja svih ideoloških naslaga iz prethodnog totalitarnog

1 Ibrahim Begović: "Mektebi i mektepska nastava: simbol kontinuiteta odgojno-obrazovnog rada." *Novi Muallim*, 1/2000, 2, 78–80; I. Begović: "Stanje i perspektive mekteba u odgojno-obrazovnom sistemu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini". *Novi Muallim*, 14/2013, 55, 4–9.

komunističkog perioda. Već je 16. maja 1991. godine Rijaset poslao dopis Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu SRBiH da se u skladu sa demokratskim procesima koji se odvijaju u BiH i Evropi, uvede vjeronauka u škole.²

Dati su sljedeći prijedlozi:

- da se predmet vjeronauke uvede u OŠ i SŠ kao sastavni dio opće obrazovnog procesa;
- da se islamska vjeronauka uvede u Nastavni plan i program počevši od školske 1991/'92. godine;
- da vjerske zajednice utvrđuju sadržinu plana i programa predmeta vjeronauke;
- da vjeroučitelje za ovaj predmet postavlja Ministarstvo obrazovanja na prijedlog vjerskih zajednica;
- da Ministarstvo obrazovanja svoji službenim aktom da tumačenja pozitivnih zakonskih propisa koji regulišu ovu oblast.

Ministarstvo obrazovanja je naložilo svojim raspisom od 14. juna 1991. godine svim srednjim školama u BiH organiziranje fakultativne nastave. U raspisu je pisalo: "Na osnovu dogovora sa vjerskim zajednicama iz BiH o vjerskoj pouci učenika srednjih škola, Ministarstvo (...) sugerira srednjim školama da, ovisno o željama i interesovanjima učenika, omoguće izvođenje fakultativne nastave koju bi organizovale vjerske zajednice u saradnji sa srednjim školama." U potpisu je ministar dr. Nihad Hasić.

Islamska zajednica nije bila zadovoljna rečenim statusom vjeronauke u školama koji je određen u raspisu Ministarstva, zatim što isti raspis nije poslan i osnovnim škola, pa mu je Rijaset 19. 7. 1991. godine uputio vrlo hitan novi zahtjev da Ministarstvo donese odluku o uvođenju vjeronauke kao izbornog predmeta što podrazumijeva njegov ravnopravan tretman u

2 Ahmet Alibašić: "Vjeronauka u državnim školama u Evropi." *Novi Muallim*, 1/2000, 4, 44–48.

obrazovnom procesu utemeljen na istovjetnim radno-pravnim i materijalno-finansijskim osnovama u okviru školskog sistema.

Odgovor Ministarstva obrazovanja je uslijedio 26. jula 1991. godine u kome se poziva na zaključke Komisije za društvene djelatnosti Vlade SRBiH, inicijative poslanika Skupštine SRBiH i mišljenja Ustavnog suda, te poduzetim koracima tog Ministarstva “o rješavanju pitanja ostvarivanja prava polaznika vjerskih škola i fakulteta i uvođenja vjeronauke u osnovne i srednje škole” i daje obavještenje o upućenim raspisima školama u vezi s tim. Na kraju akta se kaže: “Zahtjev za uvođenje vjerske pouke kao izbornog predmeta u osnovne i srednje škole, a time i uvođenje ovog predmeta u Nastavni plan i program i finansiranje nastave, Ministarstvo će u najkraćem roku temeljito proučiti u svim njegovim aspektima i pojedinostima (...).”

Nakon toga je Rijaset svojim dopisom od 9. augusta 1991. godine tražio od nižih organa Islamske zajednice da se ostane pri stavu u kontaktima s Ministarstvom da vjeronauka bude izboran predmet u školama oba nivoa.

Na inicijativu prof. dr. Nihada Hasića, ministra za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu, organiziran je sastanak s najvišim predstavnicima vjerskih zajednica u BiH o uvođenju vjerske pouke u osnovne i srednje škole u BiH. Sastanku su prisustvovali: Muharem Omerdić, rukovodilac vjerskoprosvjetne službe Rijasetu IZ-e, Salih Čolaković, predsjednik Mešihata Islamske vjerske zajednice u BiH, Vinko Puljić, nadbiskup vrhbosanski, Vasilije Kačevenda, epsikop Tuzlansko-zvorničke eparhije, Petar Anđelović, provincijal Bosne Srebrene, Ivica Čerešnjak, predsjednik Jevrejske općine i Zvonko Petrović, direktor Republičkog pedagoškog zavoda. (prema Preporodu iz 1991)

Od tada načinjene su značajne izmjene u donošenju nastavnih planova i programa, izradi udžbenika i samom statusu nastavnika vjeronauke. “Na samom početku vraćanja vjeronauke u školski sistem, bio joj je dat fakultativni status, u nekim sredinama je ulazila u prosjek ocjena, u nekim nije, a vjeroučitelje su

određivale i plaćale vjerske zajednice. Vremenom su donesene neke korekcije u pogledu vjeronauke.”

Dana 18. februara 1992. godine, Rijaset IZ-a je uputio Nacrt programskih sadržaja islamske vjeronauke za OŠ i SŠ na javnu raspravu. Ovaj Nacrt je poslužio kao polazna osnova za dalji rad na iznalaženju najpovoljnijih rješenja na ovom području.

Rijaset Islamske zajednice je 15. septembra 1993. godine Ministarstvu obrazovanja poslao pismeni upit u vezi s realizacijom datog obećanja vjerskim zajednicama vezano za uvođenje vjeronauke u škole. Zatraženo je da se, shodno preuzetim obavezama, aktualizira predmet i predloži donošenje odluke sa zakonskom snagom o uvođenju predmeta vjeronauke u osnovne i srednje škole. U tom dopisu je rečeno da je stav Islamske zajednice da vjeronauka bude izborni predmet, po jedan čas sedmično i, obavezno, u redovnom terminu rasporeda nastave.

Konačan tekst Nastavnog programa islamske vjeronauke Rijaset službeno dostavlja Ministarstvu obrazovanja 8. jula 1994. godine, koje ga je štampalo u “Zborniku” sa programima vjeronauke drugih vjerskih zajednica. U šk. 1994/’95. godini zvanično je vjeronauka ušla u škole u RBiH iako je već nekoliko godina eksperimentalno izvođena u brojnim školama širom Države na slobodnoj teritoriji. Te godine, izmjenom NPP-a, vjeronauka je uvedena u sve OŠ i SŠ kao fakultativni, odnosno izborno-obavezujući predmet. Rijaset je 16. decembra 1995. godine uputio dopis Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, tražeći saglasnost za štampanje vjeronaučnih udžbenika za OŠ i SŠ čija je izrada bila u toku i za čije štampanje su bila osigurana sredstva. Ministarstvo je 29. decembra 1995. godine u svome dopisu napisalo da se “daje saglasnost za izdavanje vjeronaučnih udžbenika od I do VIII razreda osnovne škole i od I do IV razreda srednje škole koji su urađeni po usvojenom Nastavnom planu i programu za ovaj predmet.” U potpisu je ministar prof. dr. Enes Karić.

Dopunom o vjeronauci broj 03/610-3966/96. od 26. 8. 1996, Država je od 1996. godine preuzela na sebe obavezu

plaćanja nastavnika vjeronauke. Ovom dopunom i izmjenom, vjeroučitelje više nije mogla birati vjerska zajednica, nego škola po osnovu Konkursa. Vjeroučitelj je postao obavezan da prisustvuje sjednicama odjeljenskog i nastavničkog vijeća, da bude dežurni, razrednik, da ima sva druga prava i obaveze kao i drugi nastavnici u školi.³

Edukacija i školovanje vjeroučitelja

Sadržaj islamske vjeronauke treba biti imponirajući prostor koji se iz godine u godinu mora osvježavati i dopunjavati. Svakodnevno, u životu, imamo nove izazove, zapitanosti i sve to u duhu islamskog učenja treba prepoznati i dati pravilne odgovore. Tu je i problem sa dva nivoa učenika, osnovni i srednji. U vjeronaučni ambijent i školski prostor ulaze mnogovrsne životne situacije kojima ova nauka i odgoj treba pokušati odgovoriti. Kad vjeroučitelj prepozna učenikovu zbunjenost ili zainteresiranost i pruži mu valjan odgovor o učenju islama, on je dopro do njegove duše, što je u odgoju nezaobilazno. Važan uslov ovakvom ambijentu vjeronauke je direktna i izravna komunikacija sa svakim učenikom u pogledu upravo njegovog vjerskog iskustva i otvorenosti za vjeru.⁴

Uvođenjem vjeronauke u škole mnogi nisu bili svjesni kakve šanse ali i izazove pruža mogućnost rada na ovome polju. Jedni su se plašili tog izazova, a drugima je taj izazov bio životna šansa da se pokažu i dokažu u da'vetskom radu sa mladima.⁵ Ovo je bio jako složen zahvat za Islamsku zajednicu, bremenit mnogim nepoznanicama i poteškoćama. Nije se trebalo plašiti tih izazova da bi se odustajalo, ali ne treba ni prikrivati sve ono što ju je susrelo. Naredni period koji je donosi brojne izazove trebalo je rješavati blagovremeno i na ispravan način. Pri tome se

3 Muharem Omerdić: "Vjeronauka u školi." *Novi Muallim*, 1/2000, 1, 68–77.

4 Mustafa Cerić: *Novi Muallim*, "Spas je u odgoju i obrazovanju: Univerzalno značenje odgoja i obrazovanja u islamu." 1/2000, 1, 4–9.

5 Ibrahim Begović: "Nastava o religijama u bosanskohercegovačkim školama." *Novi Muallim*, 2/2001, 6, 59–63.

moralo postupati konkretno i promišljeno, kreativno i strpljivo, sa smislom za postupnost, uvažavanje prilika i mogućnosti. U rješavanju nekih pitanja sami ljudi iz Islamske zajednice, pa i vjeroučitelji, pravili su poteškoće zbog svoje nekompetentnosti ili nenadležnosti. Na taj način odugovlačilo se konačno rješavanje tih problema.

Razmatrajući svaki problem posebno, jedan od najgorljivijih je bio: kako imati dovoljan broj vjeroučitelja i na koji način ih najbrže pripremiti za zadatke koji su pred njima. To je u ovom trenutku bilo primarno ali i pitanje: na koji način, u budućnosti, osiguravati u svim školama potreban broj školovanih kadrova.

Ilustrativan primjer stanja u kome smo se nalazili jeste bio taj da na raspolaganju imamo oko 1.000 imama koji trebaju udovoljiti svim mogućim zahtjevima Islamske zajednice, od džemata do vjeronauke.

I danas imamo potrebu da se ovim pitanjem bavimo. Javljala se bojazan u vremenu poslije uspostavljanja mira da se ne ponovi ono što se ponovilo i poslije Drugog svjetskog rata ali ne sa istim povodom. Tada su imami bili dijelom u zatvorima, a dijelom su se opredijelili za državne službe. Ovog puta jedan dio službenika IZ je poginuo u odbrani Domovine, jedan broj otišao u diplomaciju, državnu administraciju i druge poslove izvan IZ, što je bio početak onoga što tek slijedi kada privreda bude traga-la za prevodiocima i stručnim suradnicima za svoje angažman.⁶

Već 13. juna 1991. godine na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu je organiziran tečaj za vjeroučitelje na kome su polaznici bili raspoređeni po školskoj spremi:

- VSS sa medresom;
- sa završenom medresom;
- VSS bez završene medrese.

Tečaj je odslušalo 270 svršenika medrese i 78 svršenika drugih fakulteta.

6 Muharem Omerdić: "Kadrovi i kadrovska pitanja u IZ u BiH." *Novi Muallim*, 10/2009, 40, 11-13.

Također je u oktobru 1994. na istom fakultetu organiziran drugi tečaj za vjeroučitelje sa 36 slušalaca.

I muftijstva su organizirala seminare i savjetovanja po ovom pitanju za svoja područja.

Kasnije je na Islamskom teološkom fakultetu organiziran poseban seminar za vjeroučitelje koji prije upisa u svoje teološke fakultete nisu završili medresu već neku drugu srednju školu. Oni su već u svom dotadašnjem radu u svojim školama pokazali dobre rezultate.

Statistički pokazatelji nam zorno govore da Islamska zajednica pred samu agresiju na RBiH nije imala dovoljno kadrova za neke segmente svoga djelovanja. Kadrovi sa kojima je tada raspolagala vršili su različite vrste poslova. Obaveze im nisu prestajale sa radnim zadatkom na kome su se zvanično vodili.

Kad je riječ o vjeroučiteljima, poznato je da su ovu dužnost u početku najvećem broju slučajeva obavljali imami opterećeni redovnim imamsko-muallimskim i hatibskim obavezama. Tada, dok je trajala brutalna agresija na našu Zemlju, svoje aktivnosti su primarno, kao prave patriote, usmjerili prema odbrani Domovine. Javljao se premor i improvizacija, s obzirom da nisu mogli stići kvalitetno obaviti sve ono što se od njih očekuje. Drugi problem je bio što su u škole ulazili oni koji nisu imali predispoziciju za tu vrstu posla ali su određeni za vjeroučitelje zbog toga što nije bilo drugih, po principu "bolje iko nego niko". Zbog toga, realno, i zbog takvog stanja kakvo je ono bilo, mogao se očekivati neuspjeh, prigovori i sl.⁷

U gradskim sredinama je stizao određeni broj primjedbi na njihov rad koji se, uglavnom, ogleda u sljedećem:

- prozivaju učenike zbog njihovih nemuslimanskih imena;
- izražena problematika vjeronauke u školama i potreba većeg broja vjeroučitelja;

7 Ibrahim Begović: "Školstvo i kadrovi Islamske zajednice pred novim izazovima." *Muallim*, 4/1994, 19, 19.

- upiranje prstom u učenike koji potiču iz mješovitih brakova;
- skretanje pažnje na one učenike koji se neprimjereno oblače;
- primjedbe po kojima se prepoznaju pojedini učenici u razredu što izaziva smijeh od ostale djece;
- izlaze sa neumjerenim zahtjevima za učenjem izloženog gradiva, posebno, da djeca memorišu ono što u školi ne bi trebalo od njih tražiti;
- improviziraju časove i ne konkretiziraju metodske jedinice;
- neadekvatno oblače shodno zvanju i ulozi koju imaju u školi;
- loši kontakti s osobljem u školi itd.

Na drugoj strani imali smo jedan broj vjeroučiteljica koje nisu bile angažirane na redovnim poslovima u Islamsko zajednici. One ili nisu obavljale poslove koji su u vezi sa IZ-om ili su ih obavljale honorarno. Smatrale su se odbačenima jer nisu imale priliku vršiti poslove za koje su školovane u punom kapacitetu. Status službenica u stalnom radnom odnosu bi ih zadovoljio, moralno i pravno obavezivao. Zbog toga su smatrale da se prvo treba riješiti njihov status kao vjeroučiteljica bez bilo kakvih uslovljavanja, npr. da im se ne uslovljava doškolovanje i sl.

U situaciji u kakvoj smo se nalazili za nas je to bio veliki izazov. Morala se hitno izvršiti analiza svih raspoloživih kadrova na svome terenu i poduzeti najprimjerenije mjere da bi se svi svršeni medresa i islamskih fakulteta uključili u rad.

Kada ovo spominjem, držim važnim napomenuti i sljedeće:

- prilikom analize o spomenutom, trebalo je ustanoviti koji su nam kadrovi izvan Države, gdje se nalaze, šta rade i procijeniti koji su poslovi prioritetniji za njihov dalji angažman, pa ukoliko se ustanovi da su neophodniji kod kuće, obezbijediti im uslove i rokove za povratak;
- znatan broj naših službenika, posebno svršenika teoloških fakulteta iz islamskog svijeta su bili angažirani u

humanitarnim organizacijama, pa je i sa njima trebalo riješiti ovo pitanje na sličan način;

- na studijama širom svijeta se i danas nalazi znatan broj naših mladih ljudi, od kojih je bar polovina završila fakultet i sada se dovijaju i na različite načine odgađaju svoj povratak u Zemlju ili traže mogućnost upisa na postdiplomske studije, te bi i za njih trebao važiti isti princip kao i za gornje dvije grupe;
- prevazilaženje problema kadrova u školi može se riješiti uključivanjem intelektualaca - praktičnih vjernika, koji bi kroz jedan seminar mogli postići ono što bi zadovoljilo uslove za njihovim angažmanom na vjeronauci. Naravno, opet nam se postavlja pitanje njihovog statusa, o čemu se ozbiljno mora povesti računa ukoliko želimo zvanje vjeronučitelja u školi učiniti atraktivnim.⁸

Vjeronauka kao misijski (da'vetski) cilj odgoja i obrazovanja

Suvremena kriza odgoja i obrazovanja, koja je već dosegla granicu nepodnošljivosti u nekim sredinama, u trenutnim našim uslovima i okolnostima se svodi na krilaticu "o svestranom razvijanju čovjeka". Ono što se nudi iz sfere uzdizanja mladih ne udovoljava ni temeljnim potrebama, a nekamoli stvarnoj nakani ukupnog sistema odgoja i obrazovanja. Neko je rekao da je u mnogim sredinama odgoj i obrazovanje na takvom stupnju da učenik ne može dobro shvatiti jednostavne, a nekamoli visoke teme i probleme.

U takvim okolnostima kod nas u BiH, uvedena je vjeronauka u sistem osnovnog i srednjeg obrazovanja, s očitom namjerom da podstakne brži razvoj čovjekovog duha i oplemeni, kako pojedince, tako i samu sredinu.⁹ Brojne naslijeđene stvari i dalje

8 Muharem Omerdić: "Odgoj i škola u ozračju antimuslimanskih strategija: Jesu li muslimani svjesni opasnosti koja im prijete od 'znanstvenika' koji izrađuju programe obrazovanja u našim školama?!" *Novi Muallim*, 1/2000, 4, 49–56.

9 Dževdeta Ajanović: "Integrativna funkcija vjeronaučnog odgoja i obrazovanja. *Novi Muallim*, 1/2000, 2, 65–68.

su ostale u obrazovanju. Najviše zbog toga što mnogi nastavnici nisu promijenili svoj odnos prema uzvišenim vrijednostima nauke, odgoja i života. Ne doživljavaju svoj posao kao misiju u kojoj se ne smije napraviti niti jedna greška.

Dakle, cilj islamske vjeronauke u školi jeste odgoj, pa tek obrazovanje. Dodatni cilj jeste bio, legalan ulazak vjeronauke u školu iz koje je sramno bila protjerana, kao i sama vjera, davne 1945. godine. Tada su bili zatvoreni i mektebi a mnogi imami i vjeroučitelju lišeni slobode. Pouka o vjeri se izvodila konspirativno i u ilegali.

Da bi se postojeća kriza, kod nas i u svijetu, prevladala, nužno je izgraditi novu metapedagošku poziciju i pružiti odgojnoj praksi novo antropološko, filozofsko i, prije svega, tradicionalno vjersko utemeljenje. Naši korijeni svoju snagu crpe iz Vjere i pozitivne tradicije vjerne ovome bosanskome tlu.

Letimičnim analizama možemo doći do saznanja o sjajnim uspjesima pojedinih vjeroučitelja u čijoj su sjeni ostali svi nastavni kadrovi u njihovim školama, pa i mnogi vjeroučitelji širom BiH. Na drugoj strani, imamo žalosnih primjera od strane onih koji si učinili nepopravljivu štetu misiji vjeronauke u školama¹⁰ Nemogućnost Islamske zajednice da interveniše u slučajevima neodgovornih vjeroučitelja u školama, dugoročno će ostaviti veliku štetu na ovom važnom svome zadatku.

Zaključak

Vjersko-prosvjetna služba Rijaseta intenzivno je svojevremeno radila na prikupljanju i obradi svih podataka vezanih za vjeronauku. Brižno i redovito su se pravili precizni statistički podaci o tome. Međutim, sa sigurnošću se može ustvrditi da je vraćanjem vjeronauke u škole za Islamsku zajednicu i njen rad na polju misije islama načinjen korak od historijskog značaja. Istina,

¹⁰ Adilović, Muamer: "Dinamika očekivanja i promjena u dvadesetogodišnjem periodu prisustva vjeronauke u školi. *Novi Muallim*, 15/2014, 59, 53–59. (Rad je napisan u koautorstvu sa: Edina Vejo, Elma Begagić, Muamer Neimarlija i Azemina Durmić).

u proteklom periodu, a ta se tendencija još uvijek nastavlja, imamo konstantne pokušaje da se iz oblasti školstva degradira status vjeronauke i zatvore vrata vjeri u obrazovnim ustanovama. Zbog toga je potrebno na svim nivoima poduzimati aktivnosti koje će učvršćivati i poboljšavati status vjeronauke u školama. Mi u IZ-u ne možemo i ne smijemo dozvoliti njeno marginaliziranje iz odgojno-obrazovnog sistema u BiH. U tom smislu, predstoji nam ulaganje napora za što kvalifikovanijim nastavnicima vjeronauke, kako kroz školovanje novih, tako i kroz odgovarajuće doškolovanje i stručno usavršavanje postojećih kadrova. Na tom planu su učinjeni evidentni pomaci za što su, svakako, zaslužni Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, dva Islamska pedagoška fakulteta u Zenici i Bihaću, te nekadašnja Katedra za vjeronauku pri Pedagoškom fakultetu Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru.

